

TBMM 20. DÖNEM I. YASAMA YILI
GENEL KURUL TUTANAKLARI BAĞLAMINDA
MANTIKTA ÖRNEKLERİYLE MANA YANLIŞLARI*

Coşkun BABA**

Özet

Mantığın amacı; kurallarına uyulduğunda zihni, yanlışla düşmekten korumaktır. Mantık ilminde “yanlış” kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Mantıkta yanlışlar biçim, içerik ve diğer yanlışlar olmak üzere üç grupta işlenir. İçerik yanlışları lafız ve mana olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Mana yanlışları içerisinde tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme, ispat edilecek olanı delil yerine alma, aksini gerekli görme, neden olmayanı neden olarak alma gibi yanlışlar görülmektedir. Bu çalışmada TBMM 20. Dönem I. Yasama Yılı Genel Kurul Tutanaklarındaki mana yanlışları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mantık, Mantık Yanlışları, Mana Yanlışları,

Abstract

The aim of logic is to protect us from falling into faults in compliance with its rules. In the science of logic the concept of "fallacy" has an important place. The fallacies in logic are processed in three groups as form, content and other fallacies. Content fallacies are divided into two parts as language and meaning. There are within of meaning

---

* Bu makale, “T.B.M.M. 20. Dönem I. Yasama Yılı Genel Kurul Tutanaklarının Mantıksal Açından İncelenmesi”, başlıklı çalışmadan (Coşkun Baba, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007) üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Mantık, cbaba@bartin.edu.tr

fallacies, ignoratio elenchi, petitio principii (beggin the question), consequent, non cause pro cause like fallacies. In this study meaning fallacies in the official reports of 20th Legislative Period and 1st General Meeting of the Grand National Assembly of Turkey will be discussed.

Keywords: Logic, Logic fallacies, Meaning fallacies

Giriş

Mantık'ta “yanlış” kavramın önemi günlük hayatımızda çok fazla hissedilmektedir. İnsanların zihinde yanlışla düşmemesini amaç olarak belirleyen mantık, bu amacının, koymuş olduğu bir takım ölçülere uyulduğu takdirde gerçekleşebileceğini ifade eder.

Sağlam düşünme, doğru yargılarda bulunma ve geçerli argümanlar kullanma amacıyla olması gereken insanın “Hangi sebeplerden dolayı yanlışla düşülür?”, “En çok hangi yanlış türleri vardır ve işlenir?”, “Bu işlenen yanlışlardan nasıl korunulabilir?” gibi soruların cevabını bilmesi gerekir.

Mantık yanlışları, başka bir ifadeyle mantık kurallarının ihlali neticesinde ortaya çıkan yanlışlar her zaman ve her yerde karşımıza çıkagelmektedir. Bu araştırmada mantık yanlışlarını Meclis konuşmalarının yer aldığı 20. Dönem 1. Yasama Yılı Genel Kurul tutanakları üzerinde göstermeye gayret ettik. Bu dönem tutanakları 08 Ocak 1996 ile 02 Ağustos 1996 tarihleri arasında yapılmış 91 birleşimin kayıtlarından oluşmaktadır. Bunların toplam sayfa sayısı 6881 olup on ciltte toplanmıştır.¹

---

¹ Bu tutanıklara <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/tutanak1.htm> adresinden ulaşılabilir.

Bu çalışmamızda, siyasetlerin mantık kurallarına ne kadar bağlı olduklarını, dolayısıyla ne derece yanlışa düştüklerini veya düşmediklerini mütalaa etme fırsatımız oldu. Yaptığımız okumalarda ve incelemelerde saptırmadan, çarpıtmadan tarafsız bir şekilde değerlendirme çabası içerisinde olduk. Hiçbir partiyi ve parti mensubunu hedef alma durumunda olmadık.

Biz bu çalışmamızda mantık yanlırlarına örnekler verirken amacımız siyasetçilerin mantık kurallarını bilip-bilmediği, onların sözlerine güvenilip-güvenilmediği gibi anlayışları ön plana çıkarmak değildir. Asıl amacımız mantık ilminin her alanda olduğu gibi siyasette de önemli bir yere sahip olduğunu, yapılan yanlırları örnek vererek belirtmektir.

Sağlam bir mantık bilgisinin günlük pratik sorunların çözümünde; davranışlarımızı olumlu anlamda motive eden bir takım kabullerin doğruluğunun araştırılmasında; grup ve cemaatlerin temel kabullerinin anlaşılması, tartılması ve değerlendirilmesinde; farklı inanç ve düşüncedeki kişilerin delillerinin tartılması, onların ikna edilmesi yahut çürütülmesinde; neden neyin çıkacağını ne neyin neye delalet edeceğini düşünerek, seri ve isabetli kararların verilmesinde etkin bir araç olduğu inkâr edilemez.² Mantık her alanda kendini belli oranda hissettirmektedir. İşte bu alanlardan birisi de siyasettir.

Mantık, gerçekten nasıl düşünüldüğünü değil, düşünmenin doğru ve geçerli olması için nasıl düşünülmesi gerektiğini gösteren kanun ve kuralları araştırır. O öncelikle düşüncenin kendi bütünlüğü içerisinde tutarlı oluşunu gözetir; fikrin kendisiyle uygunluğuna dikkat kesilir. Yani

² İbrahim Emiroğlu, *Klasik Mantığa Giriş*, Elis Yay., Ankara 2004, s. 35.

düşünmede çelişkilerin bulunmamasını, bir yandan doğru denen hususa diğer yandan yanlış dememeyi öğretir.³

Mantık kanunları, kendileriyle ilgili olarak duyularımızın hata yapıp yapmadığından veya miktarlarını idrak etmekte kusur edip etmediğinden emin olmadığımız cisimleri kontrol etmek için âlet ödevi görevi gören terazi ve ölçülere benzer. Mantık kanunları, yine kendileriyle ilgili olarak duyuların yanılıp yanılmadığından veya düz olup olmadıklarını anlamakta kusur etmediğinden emin olmadığımız çizgileri kontrol etmek için kullanılan doğru çizgi çizme aletine veya duyuların yanılıp yanılmadıkları ve yuvarlıklarını idrakte kusur edip etmediğinden emin olmadığımız daireleri kontrol etmekte kullanılan pergele benzerler. İşte mantığın bütün gayesi budur. Bu gayesinin büyüklüğünden de faydası ve önemi ortaya çıkar. Gerek bizim kendimizde, gerekse bizim başkasında veya başkasının bizde doğru olmasını, düzeltilmesini istediği her şeyle ilgili olarak bu fayda mevcuttur.⁴

Yanlış, kişinin zihnini ve düşüncesini etkileyen bir takım sübjektif ve harici nedenlerden kaynaklanır. Mantıkta yanlışlara eğilmekle veya neyin yapılmayacağı gösterilmekle; yapılması gerekli olanın terk edilmesi durumunda ne gibi zararların, haksızlıkların, garipliklerin ve tutarsızlıkların ortaya çıktığını göstermek hedeflenir. Yani neyin yapmaması gerektiğini bilmek, kişiyi sağlam prensiplerin varlığından da haberdar eder. Yanlışlar görülürken, doğrunun önemi hatırlanır. Bir mantık yanlışının ortaya çıkışını bilmek, o husustaki doğru ve uygun delili tetkik etmede güç kazandıracak, açıklık sağlayacaktır.⁵

³ Emiroğlu, Klasik Mantiğa Giriş, s. 31.

⁴ Farabi, İhsâu'l-'Ulûm (İlimlerin Sayımı), Çev. Ahmet Arslan, Vadi Yay., Ankara 1999, s. 54.

⁵ İbrahim Emiroğlu, Mantık Yanlışları, Elis Yay., Ankara 2004, s. 14.

Bu yanlışlar, sadece onu işleyeni yanıltmakla kalmaz, diğer insanları da yanlışla sevk etmede kandırma vasıtası olarak kullanılır. Bu nedenlerle de yanlışları iyi tanımak gerekir.⁶

Mantık yanlışları biçim yanlışları, içerik yanlışları ve diğer yanlışlar olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. İçerik yanlışları da lafız ve mana yanlışları olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Mana yanlışları içerisinde “tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”, “ispat edilecek olanı delil yerine alma”, “aksini gerekli görme”, “neden olmayanı neden olarak alma” gibi yanlışlar karşımıza çıkmaktadır.⁷

Meclis tutanakları incelenirken mana yanlışları ile daha fazla karşılaşılması sebebiyle bu çalışma, mantık yanlışlarının mana yanlışları çeşidi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın buradan sonraki kısmında TBMM tutanaklarından mana yanlışlarına örnekler verilerek onların mahiyeti hakkında incelemede bulunulacaktır.

Mana Yanlışları

Mana yanlışları, ilintisel olanın özsel olanın yerine alınması, sonucunun öncüllerin biriyle aynı olması, cinse türün hükmüyle hükmedilmesi, kesin olmayan hükmün kesinmiş gibi kullanılması vb. şekillerde yapılan; doğru önermeye benzeyen yanlış önermelerin kullanılmasından veya öncüllerin yanlış sonuç çıkacak şekilde haksız ilişkiye sokulmasından dolayı ortaya çıkan yanlışlardır.⁸

“Aristoteles, “dile ilişkin olmayan” bu mana yanlışlarının temel sebebini, gerek kıyasla kıyas olmayanı ayıramama ve konuyu iyice

⁶ Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 14.

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 125-179.

⁸ Bkz. Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 125.

araştıramama yani önermenin doğruluğunu iyi tetkik etmeme ve önermeler arasında sağlam bağlantı kurmama olarak görür.”⁹

Mana yanlışları içerisinde; ilintisel olanı özsel olan yerine alma, mutlak olarak söyleneni bazı kayıtlamalarla (veya tersi) söyleme, tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme, ispat edilecek olanı delil yerine alma, aksini gerekli görme, neden olmayanı neden olarak alma, birden çok konunun tek konu gibi sorulması, nakil ve konunun varlığını gözetmeme yanlışlar zikredilebilir. Bunlardan Meclis konuşmalarında, ele alınan dönem itibarıyla, en çok karşılaşılan mana yanlışları gösterilmeye çalışılacaktır.

a.Tartışılan Konuyu Bilmeme veya Bilmezlikten Gelme

Tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme, söz konusu edilen veya tartışılan asıl meseleyi çürütmeyi başaramama veya asıl konudan başkasını, ona dâhil olmayanı tartışma yanlısıdır, diğer bir ifadeyle; “ispatlanacak yahut da çürütülecek bir hüküm yerine bir başka hükmü ispatlamaya veya çürütmeye çalışmaktır. Tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme yanlışında, ispat veya çürütme diye ortaya konan şeyin; asıl konuyla ilgisinin olmadığı görülür.”¹⁰

ÖRNEKLER

1- ABDÜLKADİR BAŞ (Nevşehir) – Turizmde tanıtımın çok önemli olduğunu vurgulamak gereksizdir; ancak, tanıtımda büyük eksikliklerimizin olduğu da muhakkaktır.

*Manevî değerlerimizin, örf ve âdetlerimizin tüm güzelliği ve asliyetiyle turiste tanıtılması gerektiği kanaatindeyim.*¹¹

⁹ Bkz. Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 125.

¹⁰ Bkz. Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 135–141.

¹¹ 37. Birleşim 16. 4. 1996 Salı.

Bu iki cümle, **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** tanımlamasına örnek teşkil etmektedir. Bu örnekte kullanılan ifadelerin birbiriyle çeliştiğini görmekteyiz. Niçin? Çünkü ilk ifadede “Turizmde tanıtımın çok önemli olduğunu vurgulamak gereksizdir” tezi savunulurken ikinci ifadede ise “Manevî değerlerimizin, örf ve âdetlerimizin tüm güzelliği ve asliyetiyle turiste tanıtılması gerektiği” önerilmektedir.

2- DENİZ BAYKAL (Antalya) – Değerli arkadaşlarım, tablo iç açıcı değildir; tablo, tam tersine, umut kırıcıdır. Çok ciddi yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Yapılması gereken şey, devletin gelir kalemlerine de ciddî bir yeni anlayışla eğilmektir; yani, her bütçe konuşmasında yer alan “vergi idaremizi etkinleştirerek vergi hâsılasını artırmaya yönelik girişimleri sürdüreceğiz” yaklaşımını söylemiyorum; ciddî bir siyasî iradeyi, bir kararlılığı, Türkiye'nin, vergi gelirlerinde bir atılımı, bir sıçramayı gerçekleştirmesini sağlayacak bir anlayışın ortaya konulmasını bekliyorum ve ne yazık ki, bunu görmüyorum.

Devamında

Biz, borç batağı içerisinde tutsak haline gelmişiz, daha, yüzde 5 dahi alamıyoruz ve sonra da, denge tutmuyor, ne yapacağız, yatırım yapamayacağız, ücret artışları gerçekleştiremeyeceğiz diyoruz ve huzur içerisinde, bu spiralin içerisinde yuvarlanmaya devam ediyoruz!.. Bunu kırmak lazımdır, bu kısır döngüyü kırmak lazımdır. Türkiye, alması gerekenden almasını bilmelidir; alması gerekenden almayınca, vermesi gerekene Türkiye vermiyor. (CHP sıralarından alkışlar) Alması gerekenden, mutlaka, Türkiye

almalıdır. Alınması gerekenden almayacaksın, verilmesi gerekene vermeyeceksin:

Devamında

Türkiye'nin sorunları, ciddi önlemlerle, yapısal önlemlerle çözülür.

NURETTİN AKTAŞ (Gaziantep) – Dört yıl hükümette kaldınız, niye bunları çözemediniz?

BAŞKAN – Müdahale etmeyelim arkadaşlar.

MEMDUH BÜYÜKKILIÇ (Kayseri) -Çözüm önerirsiniz; politik gösteriye gerek yok ki.

DENİZ BAYKAL (Devamla) Bu ülke hepimizin; biz, bir anonim şirketin, sınırlı sorumlu bir şirketin hissedarları değiliz; bu ülkenin vatandaşlarıyız, hepimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin eşit yurttaşlarıyız.¹²

Bu konuşma metninde sorunun ne olduğu tanımlanmış fakat söz konusu problemin çözümüne yönelik çözüm önerileri dile getirilmemiştir. Bu durum **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlısına açık bir örnektir. Ayrıca altı çizili bölümde belirsiz lafız yanırları ve totoloji yapılmıştır.

3- ATİLA SAV (Hatay) – Yüksek Mahkemenin, birbirinden çok değişik alanlarda görev yaptığını gördük; bir yandan anayasa hukukunun kuramsal araştırma ve incelemelerini işleyip hazırlayacak araştırmacılara, öte yandan parti hesaplarını değerlendirecek inceleme görevlilerine ihtiyaç vardır; bütün bunların üstünde de asıl ve yedek olmak üzere, 15 yüksek yargıçtan oluşan bir kadro. “Alet işler el övünür”

¹² 38. Birleşim 17. 4. 1996 Çarşamba.

*diye bir atasözümüz var. Yargıda, sonuçta kararı yargıç verir; ama, bu, son derece titiz ve dikkatli bir hazırlığı gerektirir.*¹³

Bu konuşmada verilen altı çizili atasözü konuyla alakalı olmadığı için burada **“konudışılık”** ve yine, **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanırlarının işlendiğini düşünmekteyiz. Bu söylemde ayrıca “klişeleşmiş düşünce”¹⁴ veya “atasözü gerçeği”¹⁵ yanırları da yer almaktadır.

4- MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) – Değerli arkadaşlarım, dün, Sayın Başbakanımızın da belirttiği gibi, millet siyasilere güvenmiyor. Bu, Yüce Meclisimiz için korkunç bir durumdur.

*AHMET İYİMAYA (Amasya) – Size de güvenmiyor.*¹⁶

Bu konuşmada birinci konuşmacı konuşmasında kendisini söylediği ifadelerin dışında tutmuyor. Birinci konuşmacı “millet siyasilere güvenmiyor” derken kendisini siyasetin dışında gördüğüne dair bir söylemi olmuyor. Hal böyleyken ikinci konuşmacının “size de güvenmiyor” demesinin pek de anlamı olmuyor. Dolayısıyla burada da **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanırlılığına düşünülmüştür.

5- ŞAHİN ULUSOY (Tokat) – 1982 Anayasasının, din kültürü ve ahlak öğretimini, ilk ve ortaöğretimde zorunlu dersler arasında sayması, laikliğin özünü oluşturan “devlet, herhangi

¹³ 39. Birleşim 18. 4. 1996 Perşembe.

¹⁴ Bkz. Emiroğlu, Mantık Yanlıları, s. 204-205.

¹⁵ Nigel Warburton, A’dan Z’ye Düşünmek, çev. Sevda Çalışkan, Dost yay., Ankara 2006, s. 28.

¹⁶ 39. Birleşim 18. 4. 1996 Perşembe.

bir inancın savunucusu ve yayıncısı olamaz" ilkesiyle, kişilerin vicdan özgürlüğünü zedelemiştir; bu da toplumsal tepkilere yol açmıştır. Buna paralel olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı, 20 nci Yüzyılın ikinci yarısı içinde gelişmelerini yoğunlaştıran yoz, yobaz, bağınaz tarikatların şeyhleri, vakıf ve derneklerinin legal ve illegal örgütlenmeleri karşısında yetersiz ve çaresiz kalarak, susma yolunu seçmiştir.¹⁷

Bu konuşmada, din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk ve ortaöğretimde zorunlu dersler arasında sayılması, kişilerin vicdan özgürlüğünü zedelediği ve bunun da toplumsal tepkilere yol açtığı iddia edilmektedir. Acaba gerçekten kişilerin vicdan özgürlüğü zedelenmiş midir ve toplumsal tepkilere yol açmış mıdır? Toplumsal tepkilere yol açtığı farz edilirse hangi toplumun tepkisini çekmiştir? Müslüman toplumun mu Müslüman olmayan toplumun mu tepkisini çekmiştir? Türkiye’de çoğunlukla Müslümanların yaşadığı göz önünde bulundurulursa Müslüman olmayanların tepkisi çok az sayıdaki kişinin tepkisi demektir ki bu da toplumsal tepki olmaz. Yok, Müslümanlar tepki göstermişse kendi dinlerini anlatan bir ders için bu kadar tepkiyi gerçekten verirler mi? Müslümanlar bu tepkiyi vermeyeceklerinden dolayı **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı ve **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışı yapıldığı söylenebilir.

6- ŞAHİN ULUSOY (Devamla) – Politikayla iç içe olan bu tarikatları dizginleyememiştir, eleştirememiştir, malî kaynaklarını araştıramamıştır. Oysa inançsal farklılıkları birleştirici, kaynaştırıcı bir organ olarak düşünülüp, aynı

¹⁷ 40. Birleşim 19. 4. 1996 Cuma.

amaçla Anayasaya alınmıştı; ancak Başkanlık, bu görev ve işleyişini tam olarak yerine getiremediği gibi, zaman zaman yaptığı talihsiz açıklamalarla da, bu Kuruluşun, Sünnî mezheplerin başkanlığı olduğunu, Alevî ve Bektaşî gerçeğini benimsemekten de, kabulden de uzak olduğunu göstermiştir.

Üzülerek belirtmek istiyorum; Diyanet İşleri Başkanlığının devam eden bu tavrıyla, farklı inançlar arasındaki toplumsal barışı devam ettirebilmek, gittikçe güçleşmektedir. Bütün dinlere, mezheplere, yani farklı inançlara saygılı ve hoşgörülü olan laiklik sistemi, toplumsal barışı sürdürecektir. Laiklik, inançlara karşı değildir; üstelik inançlar arasında farklılık gözetmeksizin, hepsine saygılıdır. Laiklik, dinsizlik de değildir; bence, inançlara son derece saygılı olan bu sisteme karşı olmak, din istismarcılığının bir göstergesidir.

Bu oluşumlar da açıkça gösteriyor ki, Diyanet İşleri Başkanlığının içinde bulunduğu bir sistem, hem laikliğe terstir hem de sorunları bitiremez. Devletin çok sıkı denetiminde, inanç gruplarının kendi inançsal sistemlerini oluşturmaları, kendi toplum yapımıza ve laiklik kavramına en uygun olanıdır; inançsal bazda, toplumsal barışın ve bütünlüğün devam etmesi, ancak böyle sağlanabilir.¹⁸

Bu metnin birinci paragrafında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "zaman zaman yaptığı talihsiz açıklamalar"ın bu Kuruluşun, Sünnî mezheplerin başkanlığı olduğunu, Alevî ve Bektaşî gerçeğini benimsemekten de, kabulden de uzak olduğunu gösterdiğinin iddia

¹⁸ 40. Birleşim 19. 4. 1996 Cuma.

edilmesi, **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışına sebebiyet verdiği gibi **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışına örnek teşkil etmektedir.

İkinci paragrafta altı çizili kısımda bahsedilen “inançlara son derece saygılı olan bu sisteme karşı olmak, din istismarcılığın bir göstergesidir” ifadesiyle de **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı yapılmıştır. Gerçekten söylendiği gibi inançlara saygılı olan bir laiklik sistemine karşı çıkacak biri var mıdır? Laikliğe karşı çıkanlar nasıl bir laiklik anlayışına karşı çıkmaktadırlar? Konu öncelikle bu bağlamda ele alınmalıdır. Ayrıca bu metinde, aşağıda açıklayacağımız üzere **“emin bir tavır sergileme”** yanlışı da işlenmiştir. Bu yanlışı “farklı inançlara saygılı ve hoşgörülü olan laiklik sistemi, toplumsal barışı sürdürecektir *tek yoldur.*” ifadesinde görülmektedir. Son olarak da ilk paragrafla ilgili olan ve ikinci paragrafın başında belirtilen “Diyanet İşleri Başkanlığının devam eden bu tavrıyla, farklı inançlar arasındaki toplumsal barışı devam ettirebilmek, gittikçe güçleşmektedir.” deniliyor ki bu görüşün doğruluğu tartışılır. İlk paragrafta yer alan **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlısının bu paragrafta da devam ettiği görülmektedir.

Son paragrafın başında söylenen “Bu oluşumlar da açıkça gösteriyor ki, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın içinde bulunduğu sistem, hem laikliğe terstir hem de sorunları bitiremez.” Bu anlatım **“ispat edilecek olanı delil yerine alma”** yanlışına sebebiyet vermiştir. Çünkü Diyanet’in içinde bulunduğu sistemin laikliğe ters olup olmadığının açık bir şekilde ortaya koyulması gerekir. Bu konu açıklığa kavuşturulduktan sonra bu sistemin laikliğe ters olup sorunları bitiremeyecek durumda olduğu savunulabilir. Çünkü önceki söylem, Diyanet’in sistemini açıklamakta yetersiz olduğundan dolayı bu sistemin laikliğe ters olduğunun ispatlanması gerekir. Bir başka örnekte ise, yine bu metnin son

cümlesinde yer alan ifadelerin yol açtığı “**emin bir tavır sergileme**” yanlışdır. Söz konusu pasajda yer alan “en uygun olanıdır” ve “ancak böyle sağlanabilir” gibi ifadelerin bu yanlışın oluşmasına neden olduğu söylenebilir.

7- *ŞAHİN ULUSOY (devamla)– İmar mevzuatına aykırı camilerin yarattığı rantlar; cami yaptırma maskesi altında, üstü cami, altı ticarethane şeklinde camiler yaptırılarak imar mevzuatına aykırı önemli şehir rantları elde edilmektedir. Bunların dışında, saymakla bitiremeyeceğimiz, din hizmetlerine akan sayısız kaynaklar vardır; kısa başlıklarla değinmeye çalışacağım. Yerel yönetimlerin, bütçelerinden, yukarıda bahsettiğim vakıflara yaptığı yardımlar ve arsa tahsisleri, ilk ve ortaöğretimde din ve ahlak kültürü dersleri için görevlendirilen din öğretmenlerine yapılan harcamalar, camilerden elektrik ve su parasının alınmaması sonucu kamudan harcanan, ama, hiç gözükmeyen yardımlar, belediye mezarlıklarında çalışan din görevlilerinin maliyeti, hastaneler ve diğer kurumlarda görevlendirilen din görevlilerinin maliyeti, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün cami yapımındaki harcamaları...Sayın milletvekilleri, gördüğünüz gibi, olay, sadece Diyanet İşleri Başkanlığına ayrılan 21 trilyon lirayla bitmiyor; dinsel bir imparatorluk yaratılmıştır; bu da, din adı altında, her türlü örgütlenmeye yol açmış; bunlar da, kamu kaynaklarından daha fazla pay alır konuma gelerek, ülke bütünlüğüne de zarar vermeye başlamışlardır.*

Bu konuşmada belirtilen örgütlenmenin ve ülke bütünlüğüne zarar vermenin nedeni olarak ortaya çıkarılan dinsel imparatorluk gösteriliyor. Bunlar öncelikle gerçekten dinsel bir imparatorluk mudur? Dolayısıyla

“ispat edilecek olanı delil yerine alma” yanlışı yapılmıştır. Ayrıca burada iddia edilen dinsel imparatorluk (Diyanet), örgütlenme içerisinde olmanın nedeni ve gerçekten bu ülkenin bütünlüğüne zarar veren Diyanet midir? Burada da “neden olmayanı neden olarak alma” ve “tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme” yanıtları yapılmıştır.

8- ŞAHİN ULUSOY (devamla) – İç ve dış borç altında inleyen, milyonlarca yoksulu olan, daha, temel ihtiyaçları bile karşılanamayan köylerimizin ve şehirlerimizin en temel yatırımlarını gerçekleştiremeyen ülkemizde, bu harcamaları yapmak günah değil mi; sizlere soruyorum...

Burada belirtilen en temel ihtiyaçlar arasında dini vecibelerin yerine getirilmesi için yapılan harcamalar sayılmamış ve aksine bu harcamaların ehemmiyet sırasının gerilerde olduğu belirtilmiştir. Mesela bir cami Müslüman olan bir ülke için temel ihtiyaç değil midir? Burada “konuyu saptırma” yanlışı yapılmıştır. Son bölümde belirtilen “bu harcamalar günah değil mi; sizlere soruyorum..?” bu durum “birden çok konunun tek konu gibi sorulması” ve “mizahın kötüye kullanılması” yanlışına da neden olmuştur. Yapılan bu harcamalar günah mıdır değil midir? Öncelikle bu meselenin tartışılması gerekmektedir. Daha sonra iddia edilen mevzuu teyit ettirmek için soru yöneltilmeliydi.

9- ŞAHİN ULUSOY (devamla) – Bütün bu olanları bilerek, çıkıp, bunların yapılamamasını politik olarak eleştirenlerin, fakir fukara edebiyatına sığınanların yaptığı, ikinci bir günah değil midir?..Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, şimdi soruyorum: Yukarıda anlattığım bu din imparatorluğunun dev bütçesi, bir başka inanç grubu için, mesela, Alevî ve Bektaşiler için, bunların inançsal yapılanmaları için kullanılsaydı, yalnız, cemevleri yapılsaydı, dedelere kadro verilerek maaşa bağlansaydı...

HÜSEYİN ARI (Konya) – Hepsi Müslüman onların...

Burada ise “**tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme**” yanışı yapılmıştır. Çünkü diğer gruplar içerisinde bahsettiği Alevi ve Bektaşiler de müslümandır; farklı bir din mensubu veya başka bir inanç grubu içinde değillerdir.

10- ŞAHİN ULUSOY (Devamla) – ...dede okulları açılsaydı ve bunlara benzer uygulamalar, bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının vergileriyle yapılsaydı, Sünnî inanç grubunda olan insanlara haksızlık olmaz mıydı?.. Lütfen, bunun cevabını samimî olarak verin; inanıyorum ki, buna, hepiniz evet diyeceksiniz. (CHP sıralarından alkışlar)

ÖMER EKİNCİ (Ankara) – Bize ne söylüyorsun, Hükümete söyle...

BAŞKAN – Sayın Ekinci, sözcünüz konuşacak, lütfen sükûnetle dinleyiniz.

ŞAHİN ULUSOY (Devamla) – Öyleyse, şu andaki uygulama da haksızlıktır; milyonlarca kişinin insan haklarının ihlalidir; bu, toplumsal bir yaradır; bu haksızlıkları önlemek de Yüce Heyetinize düşer. İleride pişmanlık duymamak için, olabilecek toplumsal rahatsızlıkları önleyebilmek için, şimdiden, bu yanış uygulamalara çözüm getirmeliyiz. Benim önerebileceğim çözüm, başta da söylediğim gibi, cemaatlerin, kendi inançsal olaylarını kendilerinin yürütmesidir. Devlet, kesinlikle bu işin içerisinde olmamalıdır; yapacağı tek iş, ulusal bütünlüğe zararlı olunmaması için, ciddî ve sıkı bir denetimdir. Vatandaşlarımızın büyük bir çoğunluğu, bu konunun,

önerdiğim şekilde düzeltilmesini istiyor; ama, uygulama, maalesef, bu yanlış şekliyle, hızla devam ediyor.

Şimdi, bu insanların vergi katkılarıyla din hizmetlerini yürüteceksin, bütün din görevlilerine, ibadet yapsın ve yaptırın diye maaşını ödeyeceksin, cami ve benzeri hizmetleri gerçekleştireceksin, yüzlerce trilyon lirayı her yıl harcayacaksın; bu, haksızlığın devam etmesidir; buna, kimse rıza göstermez.

Benim bildiğim ve herkesin bildiği bir Tanrı buyruğu var: Allah, kullarına, müminlerine "küçük günahlarından arınıp temizlendikleri zaman cennete girerler; ama, ehl-i cennetten hiçbirinin, üzerinde kul hakkı olduğu halde cennete girmesi helal olmaz" diye buyurmuştur.

Metnin bu bölümünde ilk altı çizili yerlerde “**gelişigüzel genellemede bulunma**” yanlışı daha sonraki paragrafta da aynı yanlış işlenmiştir. Ayrıca “**tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme**” yanlışı da yer almaktadır. Çünkü kimse rıza göstermez derken genellemede bulunmuş ki bu da konunun özüne aykırı bir durumdur. Burada şunu da belirtmek istiyorum ki bir Ali Sami Yen stadındaki veya diğer statlardaki memurlar daha az iş yapıyor veya daha gereksiz iş yapıyor görüşünde olanlar vardır. O zaman her zıt görüşün aksine yapılan işler ülkeyi zarara götüren olumsuz bir davranıştır. Dolayısıyla, “her kesime hitap eden bir devletin tutumuna kimse rıza göstermez” demek doğru değildir. “Vatandaşlarımızın büyük bir çoğunluğu” derken kastedilen ne? yani kim bunlar? Burada ayrıca, belirsiz lafız yanlışı da yapılmıştır.

Sondan bir önceki paragrafta “**tekrarlanan iddia**” yanlışı yapılmıştır. Son paragraftaki bölümde kul hakkından bahsediliyor. Peki,

sadece bu konuda mı kul hakkı yeniliyor eğer gerçekten yeniliyorsa tabi. Burada da **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlış bulunmaktadır. Ayrıca bu paragrafta taksim (bölme) hatası da işlenmiştir.

Ama metne genel olarak bakarsak burada **gerekçeler uydurma, konuyu taşarak geniş kapsamlı alma** yanlışları yapılmıştır.

11- ŞAHİN ULUSOY (Devamla) – Evet Sayın Başkan. Şimdi, cennetten parselasyon yapanlara, kendilerini dinin sahibi gibi göstermek isteyenlere, dini politikaya alet edenlere, bu haksız uygulamaya katkı verenlere soruyorum: Ben, kul hakkımı helal etmediğim sürece, Tanrının bu buyruğu gereği, ne yaparsanız yapın, cennete gidebilecek misiniz?

Bu konuşmada, altı çizi yerlerdeki ifadelerin doğruluğu konusunda durmak gerek. Kim kendini dinin sahibi görmek istiyor? Kim dini, politikaya alet ediyor? Bu arada konuşmacı konuşmasında ana tema olarak din ve din eksenini etrafındaki konulara temas etti. Son soruda hangi haksız uygulamalara kim katkı sağladı? Önce bu soruların cevabı verilmelidir. Dolayısıyla bu ifadelerin doğruluğunu kabul edip konuşmasına devam eden milletvekili burada **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlış yapmıştır. Son bölümde de yine kul hakkını helal etmediğim sürece cennete giremezsiniz diyen milletvekili yine **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** ve taksim yanlışları yapmıştır. Ayrıca bu ifadeyle **“emin bir tavır sergileme”** yanlış da yapmıştır. Son olarak bu konuşmanın başında **“yanlış zan”** ve **“hakikate zıt varsayımlar”** yanlışları görülmektedir.

12- MEHMET SEVİGEN (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekillerimiz; Şahin Ulusoy iyi bir ders verdi, değil mi efendim... Aslında, Şahin Bey bu konuda çok dolu, çok

deneyimli bir arkadaşımız; Diyaneti çok iyi bilen, çok başarılı bir arkadaş; gerekli dersi aldığınızı umuyorum.

ÖMER EKİNCİ (Ankara) – Belli belli!

RAMAZAN YENİDEDE (Denizli) – Biraz kitap okusun, kitap!

MEHMET SEVİGEN (Devamla) – O, Allah ile kulun arasında; Müslümanlık, Allah ile kulun arasındadır. Benim annem de hacı babam da hacı; hacılık başka bir şey, insanlık başka bir şey. Buraya dini getirmeyin, siyaseti buraya getirmeyin...

Sevgili Başkanım, insanların, her inanç grubuna saygılı olması gerekir. Bu saygıyı, bu Meclis aşıluyamazsa, Meclis kabul edemezse, topluma nasıl kabul ettiririz...

RAMAZAN YENİDEDE (Denizli) – Önce siz öğrenin.

MEHMET SEVİGEN (Devamla) – Barışı nasıl sağlarız... Siz, oturduğunuz yerde konuştuğunuz müddetçe, bu barışı sağlayamazsınız...¹⁹

Buradaki metinde “Aslında, Şahin Bey bu konuda çok dolu, çok deneyimli bir arkadaşımız; Diyaneti çok iyi bilen, çok başarılı bir arkadaş; gerekli dersi aldığınızı umuyorum.” denmesi “**tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme**” yanlısına neden olmaktadır. Çünkü arkadaşının Diyanet’i ne kadar iyi bildiği -konuşmalarına bakılırsa- tartışılır bir durumdadır.

Konuşmasının devamında milletvekili annesinin babasının hacı olduğundan ve hacılığın başka insanlığın başka bir şey olduğundan bahsetmektedir. Fakat bu ifadesinin konuyla

¹⁹ 40. Birleşim 19.4.1996 Cuma.

alakası olmadığından yine **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışı ve **“konuyu saptırma”** yanlışı yapılmıştır.

13- ERDAL KESEBİR (Edirne) – 633 sayılı Kanununun 1 inci maddesi "Diyanet İşleri Başkanlığı, İslam inanç, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili işleri yürütecek, din konusunda toplumu aydınlatacak, ibadet yerlerini yönetecektir" der; ama, uygulamada, Diyanet İşleri Başkanlığının, sanki bir İslam Mezhebinin temsilcisi imiş gibi hareket etmesi, diğer mezhep ve tarikatlardaki yurttaşlarımızı rahatsız etmektedir.²⁰

Konuşmacının, bu paragrafta söylediği **“Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, sanki bir İslam mezhebinin temsilcisi imiş gibi hareket etmesi, diğer mezhep ve tarikatlardaki yurttaşlarımızı rahatsız etmektedir.”** söylemi **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışına neden olmuştur. Çünkü İslam mezhebi diye bir mezhep yoktur. Olmayan bir mezhepten bahsetmesi bu yanlışa düşmesine sebep olmuştur. Ayrıca diğer mezhep ve tarikatlar diye bahsettiği yurttaşlar da özünde birer Müslümandır. Yani sözü edilen İslam mezhebinin içine girmesi gereken insanlardır. Dolayısıyla diğerleri diye ayrı tutulan yurttaşlarımızın durumu da bu yanlışa düşme nedenidir.

14- ŞEVKİ YILMAZ (Rize) – Bu bütçeye, maalesef, Başbakan da sahip çıkmadı. DYP, ANAP ve diğer grupların da konuşmalarını dinledim “bütçe, hedeflediğimiz bir bütçe değildir” diye konuştular. Kimsenin sahip çıkmadığı bu bütçe, cami avlusuna bırakılan bir yavruya benziyor.²¹

²⁰ 40. Birleşim 19.4.1996 Cuma.

²¹ 43. Birleşim 22.4.1996 Pazartesi.

Bu konuşmada verilen örneğin konuya ne kadar uygun olduğu tartışılır. Dolayısıyla burada bir “analoji”²² yanlışı yapılmıştır. Verilen örneğin konuya çok fazla uymaması neticesinde ayrıca **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışı da yapılmıştır diyebiliriz.

15- ALİ OĞUZ (İstanbul) – Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım; 10.10.1984 Tarihli ve 3056 Sayılı Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı üzerinde, şahsım adına görüşlerimi Yüce Meclisinize arz etmek üzere huzurunuzdayım;

ALİ OĞUZ (Devamla) – İnsanın yaratıcı gücü olmaz; insan, ortaya eser koyar ve o eseriyle iftihar eder. Bu, yaratmak değildir. Yaratma sıfatı, Allah'ın sıfatıdır. Gelin, böyle laflarla, Meclisin huzurunda, bu Meclisi işgal etmeyin.

MURAT BAŞESGİOĞLU (Kastamonu) – Ne alakası var...²³

Yukarıdaki metinde yine konunun içeriği ile mevzubahis olan konuşma arasında bir bütünlük sağlanamadığından **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışına düşülmüştür.

16- FİKRET UZUNHASAN (Muğla) – Millî Eğitim Bakanlığı ve bağlı okullardaki politik amaçlı ve gerici kadrolaşmalara son verilmelidir.²⁴

Buradaki cümlede söylenen “gerici” ile kasıt nedir? Ve Millî Eğitim Bakanlığı’nda gerici kadrolaşma var mı ki bu kadrolaşmalara son

²² Daha geniş bilgi için bkz. Emiroğlu, Klasik Mantığa Giriş, s.198-202; Necati Öner, Klasik Mantık, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1970, s. 178-180.

²³ 49. Birleşim 8.5.1996 Çarşamba.

²⁴ 60. Birleşim 11.6.1996 Salı.

verilsin? Bu gerici kadrolaşmalar, belli bir kesimin kıstaslarına uymayan insanların oluşturduğu bir durumdur. Bu örnekte **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışı daha da önemlisi kime gerici dendiği tanımlanmadığı için **belirsizlik** yapılmıştır.

17- NURİ YABUZ (Afyon) – Yine, bu dönemdeki uygulamalar sırasında, köşe dönmek, birden zengin olmak, katma değer üretmeden kağıt alıp kâğıt satmak suretiyle, bilgisayarın karşısında paraları bir yerden bir yere nakletmek, çantalarla repo yapıp banka banka dolaştırmak suretiyle, bazı vatandaşlar -tabiri caizse- gömgök zengin edilmiştir. Yine, aynı dönemde, dönemin Başbakanı merhum Turgut Özal "Anayasayı bir defa delmekle ne olur" diye hepimizin hatıralarındaki bir lafı söylemiş ve bu devlete ve hepimize çok lazım olan bir şeyi zedelemiştir. Yine "Benim memurum işini bilir" demekle birtakım değerleri kökünden değiştirmiştir.

MUSTAFA CUMHUR ERSÜMER (Çanakkale) – Hâlâ oradasınız...

MUSTAFA BALCILAR (Eskişehir) – Senin liderin 114 milyarlık yat yapıyor, onu sor.

NURİ YABUZ (Devamla) – Benim liderim hakkında bildiklerinizi, bu hür kürsüden konuşabilirsiniz.

MUSTAFA BALCILAR (Eskişehir) – Hangi vergiyle, hangi ticaretle yapmış onu, onu sor; Özal'dan filan bahsetme...

BAŞKAN – Sayın sözcü, şu anda üzerinde konuşmakta olduğunuz konu, eski Başbakan Sayın Mesut Yılmaz'la ilgili

*soruşturma önergesidir; siz ise on yıllık bir dönemi
eleştirmeye başladınız*²⁵

Bu diyalogun içeriği “eski Başbakan Sayın Mesut Yılmaz’la ilgili soruşturma önergesi” olmasına rağmen konuşmacı, konunun dışına taşarak on yıllık bir dönemi eleştirmeye başlamıştır. Dolayısıyla “**tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme**” yanlısına neden olunmuştur. Ayrıca konuşma sürecinde konuşmacı olan milletvekiline müdahalede bulunan diğer milletvekilleri konuyu değiştirmeye çalışmışlardır. “Senin liderin 114 milyarlık yat yapıyor, onu sor.” örneğinde olduğu gibi. Bu da “**konuyu saptırma**” yanlısına neden olmuştur.

Tartışılan Konuyu Bilmeme veya Bilmezlikten Gelme yanlısını örneklerle anlaşılır hale getirmeye gayret ettik. Şimdi diğer mana yanlılarından biri olan **İspat Edilecek Olanı Delil Yerine Alma** yanlısına bir iki örnekle kısaca değineceğiz.

b. İspat Edilecek Olanı Delil Yerine Alma

İspat Edilecek Olanı Delil Yerine Alma yanlısı, bizzat ispatlanması gereken iddiayı ispatlanmış gibi kabul etme, bir diğer ifadeyle, ispatlanmış olduğu zannedilen neticeyi öncüllerin parçası olarak farz etme şeklinde tanımlanır. Bu kısaca “delilin, ispatı veya iptali istenen şeye dayandırılması” şeklinde de tanımlanabilir. Böyle olunca, delil olarak alınan şey, ileri sürdüğünü ispatta bir katkı sağlamayacak ve boş bir tekrardan ibaret olacaktır.²⁶

ÖRNEKLER

²⁵ 64. Birleşim 19. 6. 1996 Çarşamba.

²⁶ Fazla bilgi için bkz., Emiroğlu, Mantık Yanlıları, s. 141-153.

1- MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) – Cumhur, halk demektir.²⁷

Buradaki tanım bize yeni bir şey vermiyor. Zaten cumhur halk demektir dolayısıyla burada yapılan tanım “halk”ın ne olduğu sorusuna cevap olmalıdır. Bu tanım bize yeni bir şey vermediği için burada bir “kısır döngü” söz konusudur.

2- ALİ HAYDAR ŞAHİN (Çorum) – Eğitim düzeyi, bir toplumun gelişmişlik düzeyinin başlıca göstergesi olarak kabul edilir. Ne var ki, 1950'li yılların başından bu yana, Atatürk devrim ve ilkelerinde yapılan sapmalar, geri dönüşler, eğitim alanını da etkilemiştir; dönemin halkevleri, köy enstitüleri kapatılmıştır. 1980'den itibaren, öğretmen yetiştiren kaynaklar tamamen kurutulmuş, imam–hatip okulları, izinli izinsiz Kur'an kursları yaygınlaştırılmış, okullarda din ile ahlak dersleri zorunlu hale getirilerek eğitimde laiklik ilkesi zedelenmiştir.

ABDULLAH ÖRNEK (Yozgat) – Ne alakası var?!²⁸

Buradaki konuşmada laikliğin zedelenmesinin nedeninin delili olarak Kur'an kursları ve imam–hatip okullarının yaygınlaştırılması gösterilmektedir. Bu da “**ispat edilecek olan delil yerine alma**” ya neden olmuştur. Burada öncelikle gerçekten Kur'an kursları ve imam–hatip okullarının yaygınlaştırılması laikliği zedelemiş midir? sorusuna cevap aranıp bu durumun ispat edilmesi gerekirdi. İspat edilmediği için bu yanlıyla karşı karşıya kalınmıştır.

²⁷ 39. Birleşim 18. 4. 1996 Perşembe.

²⁸ 42. Birleşim 21.4.1996 Pazar.

Ayrıca konuşma dikkatle okunursa gelişmişlik seviyesi, -Atatürk devrim ve ilkelerinde yapılan sapmaların, geri dönüşlerin (bundan kasıt ne? Tam olarak belli değil), eğitimi etkilemesiyle- olumsuz etkilenmiştir. Gelişmişlik seviyesinin olumsuz etkilenmesine dönemin halkevleri ve köy enstitülerinin kapatılmış olması, 1980'den itibaren, öğretmen yetiştiren kaynaklar tamamen kurutulmuş olması da neden olarak gösteriliyor. Peki bu bahsedilen durumlar yapılmıyorsa gelişmişlik düzeyi artacak mıydı? Ayrıca Atatürk devrim ve ilkelerinde yapılan sapmaların, geri dönüşlerin de tam olarak neyi kastettiğinin belirtilmesi gerekir. Özetle bu örnekte de **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışı yapılmıştır.

c. Aksini Gerekli Görme

Aksini gerekli görme²⁹ yanlışı, bir şey için olan bir durumu alıp, o durumun varlığının ya hisle ya da başka şeyle kendisi için olduğunu bilip, aynıyle bir başka şeyde var olduğunu görüp de bu duruma ikinci şeyin birinci şey olduğunu veya onlardan birinin diğerine yüklem olduğunu zannetmektir.

ÖRNEK

1- M. İSTEMİHAN TALAY (İçel) – Eğer, gerçekten, sayın milletvekilinin bildiği bir yolsuzluk veya usulsüzlük varsa, idarî veya adlî mercilere, bunu doğrudan iletmek, zaten kendi haklarıdır. Bunun dışında bir yaklaşım, kişilerin özgürlüğünü baskı altında tutmaya yönelik ve kendileri gibi düşünmeyen herkesi dışlamayı öngören bir nitelik kazanır.³⁰

Bu örnekte milletvekilinin bildiği bir yolsuzluk veya usulsüzlük varsa, idarî veya adlî mercilere iletmemesi gerektiği, iletmemesi durumunda

²⁹ Fazla bilgi için bkz., Emiroğlu, Mantık Yanlışları, s. 153-161.

³⁰ 32. Birleşim 3. 4. 1996 Çarşamba.

ise kişilerin özgürlüğünü baskı altında tutmaya yönelen ve kendileri gibi düşünmeyen herkesi dışlamayı öngören bir nitelik kazanılacağı vurgulanmaktadır. Gerçekten belirtilen husus gerekli mercilere iletilmez ise söylenen durum mu ortaya çıkar yoksa başka sonuçlar da çıkarılabilir mi? Burada başka sonuçların çıkacağı ihtimali olmadığı için “**aksini gerekli görme**” yanlışı yapılmıştır.

Aksini gerekli görme yanlışı ile ilgili verebileceğimiz bir örnekten sonra halk arasında da sıkça rastladığımız bir diğer mana yanlışı olan **Neden Olmayı Neden Olarak Alma** yanlışıma geçebiliriz.

d. Neden Olmayı Neden Olarak Alma

Öncüllerde, sonuç için gösterilen nedenin yanlışı olduğu bu hata, belli bir eserin veya olayın nedeni olmayan şeyi onun gerçek nedeni saymak veya bir kıyasta yer almayan bir önermenin geçersizliğine, o kıyasta ulaşılan sonucun saçmalığını delil olarak ileri sürmek şeklinde tanımlanır.³¹ Neden olmayı neden olarak alma yanlışı, kıyasın öncülünün, kendisinden yanlışı bir sonucun çıkmasını gerektiren öncülle birlikte alınması durumunda olur ki bu durumda sonucun bu öncül sayesinde çıktığı sanılır.

ÖRNEKLER

I- BAŞKAN – Ad okunmak suretiyle yoklama yapılacaktır; sayın milletvekillerinin, salonda bulduklarını yüksek sesle belirtmelerini rica ediyorum.

OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) – Sayın Başkan, yeterli çoğunluk var, niye açmıyorsunuz?

³¹ Fazla bilgi için bkz., Emiroğlu, Mantık Yanlıları, s.161-169.

*OĞUZHAN ASİLTÜRK (Malatya) – Sayın Başkan, her zaman böyle yapılmıyordu; bugün özel bir durum mu var?*³²

Bu örnekte yoklama yapılmamasının gerektiğini belirten milletvekili nedenini ise “yeterli çoğunluk var”, “her zaman böyle yapılmıyordu” ifadeleriyle dile getiriyor. “her zaman böyle yapılmıyordu” şeklindeki ifadesi, yoklama yapılmamasının bir nedeni olamaz. Sonuçta her zaman yoklama yapılmaması şimdi de yoklama yapılmayacaktır anlamına gelmez. Dolayısıyla bu örnekte **“neden olmayı neden olarak alma”** yanlışı vardır.

*2- ARİF SEZER (Adana) – Ekonomik olarak gücünü yitiren köylümüz iki seçenikle baş başa bırakıldı: Göç ve fakirleşme. Bunun sonucu olarak ülkemize getirilen en büyük sıkıntılardan birisi, köyden kente göçün başlamasıyla sağlıklı bir kentleşme yapısı oldu ve ciddi terör olaylarının da varlığı görülmeye başlandı.*³³

Buradaki örnekte ekonomik gücün yitirilmesi, göç ve fakirleşmeye, bunun da sağlıklı bir kentleşmeye ve terör olaylarına neden olduğu vurgulanmaktadır. Ekonomik gücün yitirilmesi sağlıklı kentleşmenin ne kadar nedeni olabilir acaba? O kentin bir belediye başkanı yok mudur? Veya o kentin sağlıklı kentleşmesine engel olacak birileri yok mudur? Sağlıklı kentleşmeye göz yumanlar veya izin verenler sağlıklı kentleşmenin gerçek nedeni olsa gerek. Dolayısıyla bu örnekte **“neden olmayı neden olarak alma”** yanlışı görülmektedir.

3- ARİF SEZER (Adana) – Sayın Başkan, pancar konusuna geliyorum. Ekim öncesi 4400 olarak fiyat açıklayan hükümet, Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğünün ve Pankobirlik'in

³² 32. Birleşim 3. 4. 1996 Çarşamba.

³³ 32. Birleşim 3. 4. 1996 Çarşamba.

görüşlerini ve önerilerini dikkate almamıştır; ancak, ilan edilen 4400 lira taban fiyatla da, 1996 yılı için planlanan 4,1 milyon dekar şekerpancarı ekimi yapılamayacak demektir; bu da, ülkemizin yeniden şeker ithalatı yapmasına neden olacaktır.³⁴

Bu örnekte hükümetin belirlediği 4400 fiyatın ülkemizin şeker ithal etmesinin nedeni olarak gösteriliyor. Gerçekten şeker ithalatı yapılacak mı? Eğer yapılacaksa bunun nedeni gerçekten hükümetin belirlediği fiyat mı? Başka ana nedeni yok mu? Bu örnekte **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanışı vardır denebilir.

4- (Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapandı)

MEHMET AYKAÇ (Devamla) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Konular epeyce çok; onun için, size 3 dakika süre tanıdım.

MEHMET AYKAÇ (Devamla) – Tabii, arkamda diğer Çorum Milletvekilimiz Sayın Başkanımız olunca, ben süreyi dikkate almamıştım.

*BAŞKAN – Hayır; dert, Köprübaşı'nın derdi olunca...
Buyurun.³⁵*

Bu örnekte milletvekilin konuşma süresini dikkate almamasının nedeni olarak Meclis başkanıyla aynı ilin milletvekili olmasını göstermektedir. Bu da **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanışına sebebiyet vermiştir. Bu konuşmada yine ikinci bir **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanışı vardır. Diyalogda başkanın milletvekiline verdiği 3 dakikanın nedeni memleketine ait bir bölge olan Köprübaşı mıdır? Verilen ek sürenin nedeni bu olamaz. Ayrıca diğer

³⁴ 32. Birleşim 3. 4. 1996 Çarşamba.

³⁵ 36. Birleşim 11. 4. 1996 Perşembe.

milletvekillere bu kadar ek süre verilmemişti. Burada **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı işlenmiştir.

5- NECMETTİN ERBAKAN (Konya) – ...Yani, köylümüzün ihtiyaçlarını karşılamak için 7,674 milyar dolar harcamamız lazım.

HACI FİLİZ (Kırıkkale) – Biraz da TL olarak arz etseniz...

NECMETTİN ERBAKAN (Devamla) – Efendim, TL ile konuşmama başlarken, sonuna geldiğim zaman rakam değişiyor, konuşamıyorum ki...(RP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)³⁶

Bu konuşmada TL ile konuşmama nedeni olarak, “TL ile konuşmama başlarken, sonuna geldiğim zaman rakam değişiyor, konuşamıyorum ki...” genel başkanın bu durumu, gerekçe olarak göstermesi doğru değildir. Dolayısıyla bu örnekte **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı vardır.

6- ŞEVKET KAZAN (Kocaeli) – Sıfır enflasyon daha iyi değil mi Sayın Başbakan?!

BAŞKAN – Müdahale etmeyelim... Rica ediyorum...

BAŞBAKAN A. MESUT YILMAZ (Devamla) – Canım, mümkün olsa, tabii, sıfır daha iyi; ama mümkün değil, dünyada böyle bir örnek yok.³⁷

Bu diyalogda milletvekili sıfır enflasyonun mümkün olmadığını belirtirken neden olarak dünyada bir örneğinin olmamasını göstermektedir. Bu da **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışıma sebep olmaktadır.

³⁶ 38. Birleşim 17. 4. 1996 Çarşamba.

³⁷ 38. Birleşim 17. 4. 1996 Çarşamba.

7- BAŞKAN – Her iki önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

NİHAT MATKAP (Hatay) – Sayın Başkan, sayalım lütfen.

BAŞKAN – Sayalım efendim. Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

YILMAZ ATEŞ (Ankara) – Saymadan nasıl “kabul edilmemiştir” diyorsunuz!..

BAŞKAN – Başkanınıza güveneceksiniz; kürsüden bakıyoruz değerli arkadaşlarım.³⁸

Bu konuşma “**neden olmayanı neden olarak alma**” yanlısına verilebilecek başka bir örneğimizdir. Çünkü Meclis Başkanı’nın önerge oylamasını saymamasının nedeni olarak kendisine güvenilmesini ve kürsüden bakmasını gösterdiği için bu yanlısı yapılmıştır. Böyle bir tahmin gücü başkanın oyları saymamasının bir nedeni olamaz.

8- ŞÜKRÜ YÜRÜR (Ordu) – Bütçede yoklama yapılmıyordu Sayın Başkan; bu âdet nereden çıktı?

HALİL İBRAHİM ÖZSOY (Afyon) – Teamüllere aykırı...

ŞÜKRÜ YÜRÜR (Ordu) – Maaş alırken de mi yoklama yapacağız?

BAŞKAN – Değerli arkadaşlarım, yoklama yapılacaktır. Yoklamaya Adana İlinden başlıyoruz.³⁹

Bu örnekte yoklama yapılmaması gerektiğinin nedenini belirtmeye çalışan milletvekilleri “**neden olmayanı neden olarak alma**” yanlısı yapmaktadırlar. Önceden yoklama yapılmaması şimdi de yoklama yapılmamasının nedeni olamaz.

³⁸ 42. Birleşim 21.4.1996 Pazar.

³⁹ 42. Birleşim 21.4.1996 Pazar.

9- FİKRET UZUNHASAN (Muğla) – Uygulamada, Eğitim Birliği Yasası yok olmuş, aynen Cumhuriyet öncesi çağdışı eğitim görüntüsü; Kur'an kurslarıyla, tarikatların birçoğunun dinî kisve altındaki öğretileriyle âdeti geriye dönülmüştür.⁴⁰

Bu metinde çağdışı eğitimin görüntüsünün ve geriye dönüşün nedeni olarak “Kur'an kurslarıyla, tarikatların birçoğunun dinî kisve altındaki öğretileri” olarak gösterilmektedir. Bu durumun doğruluğu tartışılır. Söz konusu gerekçe Müslüman bir ülke olan Türkiye’de ancak bazı kişilerin veya kesimlerin görüşünü ideolojisini yansıtmaktadır. Hâlbuki gerçeği fenomenolojik tespitler ve objektif değerlendirmeler yansıtır. Dolayısıyla burada **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı işlenmiştir denilebilir. Ayrıca buradaki yanlışı **“tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme”** yanlışına da örnek gösterilebilir.

10- A. TURAN BİLGE (Konya) – Hükümet, memura yüzde 30'luk bir zam yapmayı planlamaktadır. Son üç buçuk yılda, 8 kat oranında fakirleştirilen memura öngörülen bu zam oranı, milyonlarca memura, emekliye, dul ve yetime, işçi emeklisine zulümdür, haksızlıktır, vebaldir. Bu davranış, çok büyük bir çoğunluğu Cumhuriyetten, demokrasiden yana olan ve içleri ulus, ülke sevgisiyle dolu olan memurumuzu anarşiye itmektedir; çözümünü başka rejimlerde, safсата düzenlerde aramaya itmektedir.⁴¹

Bu örnekte memurun anarşiye itilmesinin nedeni olarak, memura düşünülen yüzde 30'luk bir zam oranı gösterilmektedir. Bu da **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışına yol açmaktadır.

⁴⁰ 60. Birleşim 11.6.1996 Salı.

⁴¹ 67. Birleşim 26.6.1996 Çarşamba.

11- BAŞKAN: Başkanvekili Kamer GENÇ – Sayın Başbakanın bildirdiğine göre, hükümet programı, yarın Genel Kurulun bilgisine sunulacaktır. (RP ve DYP sıralarından alkışlar) Aslında, Refah Partili arkadaşlarımızın, bu hükümet programı üzerinde söz almasını anlayamıyorum; bir defa, kendi hükümetlerinin programı... (RP sıralarından "Olur mu öyle şey" sesleri) Değerli arkadaşlar, hepinizin söz hakkı var; ama şimdiye kadar yapılan bir uygulama da var, daha doğrusu bir görüntü var; hükümet programı üzerinde muhalefet partilerine mensup milletvekilleri söz alır.⁴²

Bu metinde, “hükümet programı üzerinde muhalefet partilerine mensup milletvekillerin söz aldığı” kanısı vurgulanmaya çalışılmaktadır. Bu kanıyı da hükümetteki milletvekillerin söz almaması gerektiğini söylemeye çalışırken neden olarak gösteriyor. Dolayısıyla bu örnekte **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışı yapılmıştır. Bahsedilen uygulama veya görüntü olmuş olabilir. Neticede bu konuda bir kural bulunmamaktadır. Böyle bir uygulamanın olması hükümeti kuran milletvekillerinin hükümet programı hakkında konuşamamaları gerektiği anlamına gelemez.

12- MUSTAFA İLİMEN (Edirne) –İki ay önce, Bakanlık müfettişleri, Trakya Birlik'te uzun süre inceleme yaptı; usulsüzlük ve yolsuzluk olmadığı görüldü; ama, ne yazık ki, Bakanlık, Yönetim Kurulunu, yine de partizan bir tutumla görevden aldı.⁴³

⁴² 69. Birleşim 2.7.1996 Salı.

⁴³ 76. Birleşim 11.7.1996 Perşembe.

Yönetim kurulunun görevden alınmasının nedeni olarak illa usulsüzlük veya yolsuzluk olamaz. Usulsüzlük veya yolsuzluk olmadığından görevden alınamazlar diye bir kanun, kural veya uygulama yoktur. Yani yönetim kurulu başka nedenlerden dolayı da görevden alınabilir. Dolayısıyla burada yönetim kurulunun görevden alınmasının nedeni usulsüzlük ve yolsuzluk olmalıydı imajını veren milletvekili **“neden olmayanı neden olarak alma”** yanlışına düşmüştür. Burada zımnen de olsa “aksini gerekli görme” yanlışı da görülmektedir. Yani “usulsüzlük ve yolsuzluk olunca görevden alınır; bu yoksa görevden alınmaz” çıkarımı geçerli değildir. Bu yanlıslara “Önbileşeni onaylamama” biçim yanlısını da eklememiz mümkündür.

Sonuç

Geniş anlamda mantık insana her konuda açık-seçik düşünebilmeyi, dolayısıyla düşündüklerini, belirli ve tek-anlamlı bir şekilde dile getirmesini; dar anlamda ise, ister kendi buluşu ister başkasının olsun, ancak yeteri kadar belgelenmiş olan bir inancı doğru saymasını, dolayısıyla yeteri kadar belgelenmemiş her hangi bir inancı ise doğru diye kabul etmemesini gerektiğini öğretir. Buna göre mantık, insanın yanlış inançlardan sıyrılıp sadece doğru inançlara yönelmesini sağlar.⁴⁴ Mantığın güttüğü gaye, insan düşünceleri arasındaki ilişkileri çözümlenerek doğru düşünmenin ilke ve yasalarına ulaşmaktır. Böylece mantık, akla uygun düşen ve davranan insanlar yetiştirmek gibi pratik bir amacı ortaya koyar.

Çalışmamızda görüldüğü gibi, bazı delillerin yanlış veya geçersiz olduğunu belirtmek kolay, bazıları ise zordur. Bazen bir örnekte, bir delilde birden fazla yanlış da olabilmektedir. Bunlardan bazılarının

---

⁴⁴ Nur Fatma Eyüboğlu- Necati Yankın, Lise Mantık Ders Kitabı, M.E.B. yay., Ankara 1999, Önsöz.

herkes tarafından açıkça anlaşılabilir nitelikte olduğu görülmektedir. İnsan için aslolan, doğru ve tutarlı düşünme olsa da ve mantık da bunu sağlayacak kuralları vermiş olsa da, insan zaman zaman birçok yanıla düşebilmektedir. Yanlılardan korunmak için bunları ve yapıllı şekillerini bilmenin yanı sıra bizi o yanıllara düşüren etkenleri de bilmek önemli görülmektedir.

İncelenen TBMM 20. Dönem, I. Yasama Yılı milletvekili konuşmalarında dile ilişkin yanıllar yapılabildiği gibi, mana ve içerik yanılları ile diğler yanıllar yapılabildiği de görülmüştür. Makale, bu yanıllardan sadece mana yanılları ile sınırlı tutulmuştur. Mana yanıllarından tartışılan konuyu bilmeme veya bilmezlikten gelme ile neden olmayanı neden olarak alma yanıllarının çok yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yanılların bir kısmı ciddi hata olarak kabul edilmese de, onlarda en azından mantıksal gevşekliğin bulunduğu görülmüştür.

Siyasetçiler popülerliği düşürmemek, kendilerini destekleyen halkın gözünde itibarlarını yitirmemek ve oy potansiyelini arttırmak, karşı partilere muhalefet etmiş olmak gibi nedenlerden dolayı siyaset yapmayanlara oranla bazı yanıllara daha çok düşmektedirler. Bu çalışma akabinde bizde, bir akademisyenin fakültede veya akademik çalışmalarında daha ciddi düşünce mahsulü fikirlerini ortaya koyarken, daha yapıcı ve bilgi verici bir tutum izlerken, siyasete geçtiğinde bu sağlamlığın zayıfladığı kanaati oluşmuştur.

Mecliste yapılan sözlü tartışmalar esnasında yanılların daha çok yapıldığı görülmektedir. Zira meramın yazılı değil de sözlü olarak anlatılması heyecanı tetikleemektedir. Heyecanlı konuşma da kişiyi yazıda olduğundan daha çok yanıla düşürmektedir. Parti menfaati, parlamenterin kendi prestijini artırma gayreti, seçmenini memnun etme gibi pragmatik hedefler, yapılan hataların sayısını artırmaktadır.

Mantık alanımızı biraz taşarak içerik ve politik açıdan kısa bir değerlendirme yapacak olursak, meclis tutanaklarındaki konuşmalar bizde, anladığımız kadarıyla, milletvekillerinin kaygılarının ağırlıkla kendi parti menfaatleri doğrultusunda olduğu kanaatini doğurmuştur. Bu okuma ve incelememiz sonunda, milletvekillerinin ülke menfaatleri doğrultusunda birlik ve beraberlik içerisinde olmadığı görüşü bizde ağır basmıştır. Düşünce ve programların farklı olması tabii ve demokrasinin bir gereğidir, ama bu dönemdeki yüksek siyasi tansiyon iktidar-muhalefet ilişkisi biçiminin biraz sert hatta hırçın olduğunu; yer yer rejim korkusuna büründüğünü göstermektedir. ‘20. Dönem TBMM başkanını seçerken turların uzaması’, ‘20.Dönemde hükümetin geç kurulması’ ve ‘20. Dönemde kurulan hükümetin uzun ömürlü olmaması ve tekrar bir hükümetin kurulması’ vs. buna örnek gösterilebilir.

Mantıkta yanlışa düşme nedenlerinden sayılan ihtiraslar, egoyu koruma gayreti, grup taassubu, hisler, savunma mekanizmaları, hepsinden de önemlisi bilgisizlik, siyasetçileri aceleyle sağlam kurulmamış cümle ve delil kullanımına sevk edebilmektedir. Milletvekillerinin aldıkları eğitimin, sözlü ve yazılı medya organlarının onları takip etmesinin, vatandaşların bilinçli tepkilerinin hatta parti liderlerinin ve grup başkanlarının teklif ve yönlendirmesinin bu siyasilerin mantıksal sağlamlıkta ciddi konuşmalarını sağlamada etkili olacağını düşünmekteyiz. Bunlar siyasetçinin konuşmasındaki şekil şartlarından bazılarıdır. İçerik şartına gelince siyasetçinin doğru, sağlam bilgiye ve veriye dayalı olarak, duygusallıktan uzak ve soğukkanlı konuşması gerekmektedir.

Siyasetçi gerek konuşmalarıyla gerekse davranışlarıyla topluma örnek olduğu gerçeğini hiçbir zaman unutmamalıdır. Kanaatimizce açık ve anlaşılır bir dille konuşmalı ve elden geldiğince yabancı kelimeleri kullanmaktan kaçınmalıdır. Zira onun konuşması, toplumun her

kesimindeki insan tarafından anlaşılabilir. Kelimeleri doğru kullanılmalı, doğru cümle kurmalıdır. Argo konuşmalardan da kaçınmalıdır.

Siyasetçi toplumun önüne çıkacağı zaman doğaçlama olarak konuşmamaya çalışmalı, konuşmasını önceden hazırlamalıdır. Ancak bu yolla konuşma sırasındaki hataları en aza indirebilir. Siyasetçilerimiz toplumun yapısını, değerlerini, temel dinamiklerini, problemlerini tanımalı, vizyon sahibi olmalı ve kültür olaylarıyla ilgilenmelidir.

Bu çalışmaya benzer çalışmaların gelecekte çeşitli dönemlerde tekrarlanarak yapılmasının yüce meclisimizin karalanmasına değil bilakis saygınlığının ve ciddiyetinin artmasına katkı sağlayacağı kanaatinde olduğumuzu da belirtmek isteriz.

KAYNAKÇA

EMİROĞLU, İbrahim, Klasik Mantığa Giriş, Elis Yayınları, Ankara 2004.

EMİROĞLU, İbrahim, Mantık Yanlıları, Elis Yayınları, Ankara 2004.

EYÜPOĞLU Nur Fatma - YANKIN Necati, Lise Mantık Ders Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları., Ankara 1999,

FARABİ, İhsâ'ul-Ulüm (İlimlerin Sayımı), Çev. Ahmet Arslan, Vadi Yayınları, Ankara 1999.

NİGEL, Warburnton, A'dan Z'ye Düşünmek, Çev. Sevda Çalışkan, Dost Yayınları, Ankara 2002.

ÖNER, Necati, Klasik Mantık, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1970.

TBMM 20. Dönem I. Yasama Yılı Genel Kurul Tutanakları,
<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/tutanak1.htm>

